

Відділ культури, туризму та культурної спадщини
Гайворонської районної державної адміністрації
Гайворонська центральна районна бібліотека
Організаційно-методичний відділ

Співець степової Еллади

До 120-ої річниці від дня народження
Євгена Маланюка

м. Гайворон, 2017

Серед когорти першорядних поетичних талантів, що сформувалися в умовах української еміграції міжвоєнного двадцятиріччя, Євгену Маланюкові випала роль лідера. Був він виразником настроїв цілого покоління, яке після поразки змагань за Українську державу змушене було пережити важкий «ісход» з рідної землі, але зуміло не розчинитися у чужоземному середовищі, не втратити національної ідентичності, навпаки, почало творити в еміграції національну культуру, моделюючи узагальнений образ Батьківщини в її історичному, етнокультурному, психологічному вимірах, утверджувати її своєрідний міф як «українську мрію».

До 120-ої річниці від дня народження Євгена Филімоновича в бібліотеках системи радимо провести цикл заходів, в яких висвітлити життєвий і творчий шлях поета-патріота:

- поетичні читання «Мандри в пошуках України», «Співець степової Еллади», «Поетичні скарби Євгена Маланюка»;
- літературну годину «Завжди проти течії»;
- вечір-портрет «Життя неначе пісня – суворе і ласкаве»;
- круглий стіл «Як люта пам'ять казиться від дум...»;
- літературно-поетичну мозаїку «Коли у нації вождя немає, тоді вожді її поети»;
- бесіда-огляд «Життєвий і творчий шлях Євгена Маланюка» та інші.

Для учнів старших класів доцільно провести усний журнал «З Україною в серці».

1 сторінка - «Про що курличуть в небі журавлі».

2 сторінка - «Празька школа» українських письменників».

3 сторінка - «Гірка дорога вигнання».

4 сторінка - «Муза болю, сумління і гніву».

Так, як мало літератури у фондах Ваших бібліотек, пропонуємо сценарій уроку-пам'яті "Муза болю, сумління і гніву".

На столі портрет Є.Маланюка, збірки його творів, спогади про письменника, ілюстрації, зроблені читачами до творів поета.

Звучить пісня «На Україну повернусь» (слова С.Галябарда, музика О.Гавриш) у виконанні І.Бобула. Дійство супроводжує музика М.Скорика «Мелодія», «Пори року» Вівальді, козацький марш.

Бібліотекар. Так думав старшина армії Української Народної Республіки у ті далекі трагічні дні 1920-го, коли разом із тисячами собі подібних змушений був покидати рідну землю після того, як більшовизм остаточно підім'яв спроби утвердити Українську незалежну державу. Та мить трагічного - на все життя - прощання з Україною запеклася згустком болю

поетових віршів, що народжувалися з великої любові до рідної землі і ще з більшого страждання від розлуки з нею.

1 читач. Не забути тих днів ніколи:

Залишали останній шмат.

Гуркотіли й лякались кола

Під утомлений грім гармат.

Налітали зловісні птахи,

Доганяли сумний похід,

А потяг ридав: На Захід ... На Захід ... На Захід ...

І услід - реготався Схід.

Ведуча. Чи передчував ти, двадцятивосьмирічний юначе, що це – лише початок довгого і важкого твого шляху?.. Шляху проти течій.

2 читач. Завжди напружено, бо завжди - проти течій,

Завжди заслуханий: музика, самота.

Так, без шляху, без батька, без предтечі.

Так - навпростець - де спалює мета ...

Ведучий. А далі майже піввіку: ще більше наруги - бо течії робилися сильнішими, ще більшого бездоріжжя - бо терени ставали взагалі неходженими, ще більшої самотності - бо він був максималістом, якого не влаштовувало ні московське залізне ярмо на шиї України, ні українське безхребетне хуторянство. Отож, на жаль, часто бував поет на чужині чужим не лише для чужих ...

Ведуча. Поетові не могли простити ні в Україні, ні на чужині того залізного тону, з яким говорив він про "волю державну", його різких висловлювань на адресу "лапотної" Росії і не менш болючого шмагання земляків, свого рабського "проклятого краю" - Степової Еллади:

3 читач. Лежиш, розпусто, на розпутті,

Не знати - мертва чи жива.

Де ж ті байки про пута куті

Та інші жалісні слова?

Ведучий. "Підняти народ з колін" - найзаповітніша мета Маланюкового життя. Тому так гнівно звертається він до приспаної самоповаги земляків, гнівно й категорично.

" А онуки ... Їм байдуже,

Панам жито сіють ..."

Напевно, через це й шмагає у відчаї свій народ Маланюк, проклинаючи за рабство, за покірливість

Ведуча. "Не тільки той любить свою країну, хто все захвалює та не зводить з неї зачарованих очей, а також і той, хто часом кляне та ненавидить, як би йому гірко се не було". Це - Павло Грабовський.

Ведучий. Народе без пуття, без честі і поваги,
Без правди у завітах предків диких,
Ти, що постав з безумної одваги
Гірких п'яниць та розбишак великих. -
Пантелеймон Куліш.

4 читач. Украдене сонце зизить схарапудженим оком,
мов кінь навіжений, що чує під серцем ножа.
За хмарою хмари. За димом пожарищ - високо
Зоріє на пустку усмерть сплотніле божа.

Ведучий. Маланюка обурював сам комплекс рабства й меншовартості, сама готовність значної частини українського народу підставляти свою шию під ярмо. Тому, як Шевченко і Куліш, Маланюк ніколи не вдовольнявся показною бутафорною українськістю: вишиванка - кожух - "оселедець" ... Він нищив глибинну рабську суть хохлацтва - малоросійства.

Ведуча. Мрія Маланюка - Україна має повернути собі всесвітню славу своєї прародительниці - Київської Русі. Славу, рівну славі античних Еллади та Риму. Але цього повинен прагнути сам народ. Лише тоді "поруч Лаври стане Капітолій":

Необорима соняшна заглада -
Віки, віки - одна блакитна мить!
Куди ж поділа, Степова Елладо,
Варязьку сталь і візантійську мідь?

Ведучий. Вдивляючись у глибину століть, поет прагнув поставити на карту Європи Українську державу. І тому такою суворою була його вимогливість до України:

Коли ж, коли ж знайдеш державну бронзу,
Проклятий край, Елладо степова.

Ведуча. Поет був упевнений, що рано чи пізно Україна все ж знайде "державну бронзу". Рядки його поезії, сповнені сумної зневіри, водночас перейняті твердою переконаністю у майбутнє України - її волі, незалежності, щасливого розвитку.

6 читач . Прокляттям, прокляттям ця назва,
Це світле і тихе "Поляне",
Мешканцям залитої кров'ю
І п'яної кров'ю землі,-
З очима в розтерзаних язвах,

З очима в кривавім тумані,
Чії воронії брови
Загнулись в татарські шаблі.

Свою Музу офірував Україні, народові, але так і не був визнаний ні на рідній землі, ні далеко за океаном ..., що змушений був випити до краю "полиновий мед" забуття і самоти.

Ведучий. Отже, Євген змалечку всотав з одного боку - дух українства, з іншого - атмосферу уваги та поваги до представників інших національностей, якими багатий був південь Російської імперії, особливо його рідна Херсонщина.

Ведуча. Дитинство Євгенове було осяяне гарячим південним сонцем, тепло якого, перелите у тепло серця, пронизує всю подальшу творчість. З якою непідробною щирістю він згадує на чужині рідний Архангород (нині Новоархангельськ), блакитну прохолоду річки Синюхи, куди бігав хлоп'ям купатися, батькову хату, мамину ласку:

О, як прозоро й сяйвно вмер би ...

Але згадаю, як росте

Пшениця, як шумить крізь верби

Синюха, вітер, простір, степ.

Ведучий. Ні, не проміняв Євген Маланюк цю степову широчінь, цю стареньку під стріхою дідівську рідну хату на "паризькі бруки", "прастарі вулиці Праги", які для поета були лише "пустелями емігрантських Сахар".

З читач. Не треба ні Паризьких бруків,

Ні Праги вулиць прастарих:

Все сняться матернії руки,

Стара солома рідних стріх ...

Ведуча. Після закінчення Єлисаветградського реального училища Маланюк вступає до Петроградського політехнічного інституту. Та закінчити його Євгенові не судилося - почалася перша світова війна, його мобілізували.

Ведучий. Молодий офіцер царської армії став командиром армії УНР. Після падіння Української Народної Республіки разом з тисячами її бійців Євген Маланюк покидає українську землю. У Польщі, в Калішському таборі для інтернованих українських вояків (1922 - 1923) відбулася знаменна для української літератури подія: воїн-поет перетворився на поета-воїна

4 читач. Напружений, незламно-гордий,

Залізних імператор строф -

— Веду ці вірші, як когорти,

В обличчя творчих катастроф.

Ведуча. Після табору Маланюк переїхав до Чехословаччини. У Подєбрадах закінчив гідротехнічний відділ Української господарської академії. У Подєбрадах утворився літературний гурт, який писав, дискутував, змагався. Згодом ця група отримала назву "празька поетична школа". Її безумовним лідером був Євген Маланюк.

Ведучий І. Мандри по чужинах, емігрантські шляхи ... Скільки він їх пройшов. З Польщі повернувся до Чехословаччини. У 1945 році подався до Німеччини, а відтіля в 1949 році - аж до США. Недаремно його іноді називали українським Одісеєм. На жаль, до своєї Ітаки він так і не повернувся ...

Бібліотекар. Коли уважно перечитуєш твори Маланюка, впадають в око два стрижневих мотиви: самотність та дорога. Головною ж темою його творчості була Україна, її краса, сила, її уявна "державна бронза":

Знаю, - медом сонця, ой Ладо,
В твоїм древнім тілі - весна.
О моя степова Елладо,
Ти тепер антично-ясна.

Ведучий. Друга еміграція... далека Америка, ой, як далеко вона від України. Праця вантажником у порту, пізніше - в інженерному бюро у Нью-Йорку ніяк не могли врівноважити душевного стану Маланюка. Чужими були для нього "безсонячні щілини Манганату", "вузькі каньйони Бродвею", "брудний Бруклін" ... Лише вечорами та ночами, усамітнюючись, линув подумки до рідної України, Херсонщини, річки Синюхи ... Тужив, сподівався на повернення, сподівався без надії... Поет неодноразово картав Україну. Однак ці докори не йдуть ні в які порівняння з тими, якими він картав себе сам всю довгу еміграцію:

5 читач. Купив цей час фальшивою ціною:
Ісходом, втечею, роками болю й зла.
А треба було впасти серед бою
На тій землі, де молодість цвіла.

Ведуча. Сьогодні може постати питання: чи не вичерпала себе поезія Маланюка з її наскрізною вірою в державність України, коли її незалежність стала samozрозумілим фактором? Впевнені, що ні. Віра поета в невичерпальні сили народу актуальна для всіх часів, для всіх епох:

6 читач. Тяжким хрестом лежать шляхи,
Ясні в ночах, вони сліпі вдень:
Рамено - з заходу на схід,
Рамено - з півночі на південь.

Ведучий. Україна і справді була втрачена для Маланюка - і в плані особистому, і в плані національному.

Ведуча. Упродовж історії доля ніколи не була милостивою і щедрою до геніїв. Не встеляла вона пелюстками троянд і дороги Маланюкового життя. Його стежки частіше були тернистими. Та ніколи не покидала його думка про рідну землю, сподівання бодай на мить повернутись додому ...

Ведучий. Ці мрії залишилися тільки сумними надіями, які поет забрав із собою. У лютому 1968 року Маланюка не стало. Ховали його "у тихому ньюджерському Бавнд-Бруку", який американські українці називають своїм пантеоном. Похорон його був скромний ... Політичного забарвлення, який десятками років величав Маланюка як ідеолога-прапорносця, на похороні не було. Повний келих полинового меду був випитий до краю.

Вчитель. Людиною прийшов у цей світ Євген Маланюк, людиною і відійшов. Митцем, поетом, князем духу залишився у пам'яті поколінь. Поет вже не міг відгукнутися "Ісходом III". Зробити це випало його побратимові Борису Олександріву:

7 читач. Обірвалася мить. Зупинилося серце козаче.

Тільки хмари і синь. І та сама гірка чужина.

А за милями миль, там, де степ вітровіями плаче,

Набрякає земля. Починається рання весна.

І гримить далина. Отривається з криги Синюха.

Виривається в степ, де легенди і скитські боги.

Припливає з висот, із незвіданих меж виднокруча

Непокорена тінь, щоб на рідні лягти береги ...

(Звучить пісня "На Україну повернусь")

Для підготовки і проведення заходів можна використати літературу:

1. Маланюк Є. Поезії. – Львів, 1992.
2. Лавріненко Ю. Поет своєї епохи //Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К., 1994. Кн. 2.
3. Маланюк Б. Спогади про батька// Дивослово. – 1997. - №1
4. Салига Т. З Україною в серці: Штрихи до портрета Євгена Маланюка // Укр. мова і літ. в школі. – 1991. - №10.
5. Сивокінь Г. Євген Маланюк: творчість і національність //Дивослово. – 1997. - №1
6. Ковалів Ю. Євген Маланюк // Слово і час. – 1991. - №8.

7. Ільницький М. Степове прокляття України //Укр. мова і літ. в школі. – 1993. - №7

та інтернет джерела:

Євген Маланюк: цікаві фактми

<http://dovidka.biz.ua/evgen-malanyuk-tsikavi-fakti/>

Хто він Маланюк Євген

http://clas11.at.ua/publ/malanjuk_evgen/khto_vin_evgen_malanjuk/2-1-0-49

Євген Маланюк. Коротка біографія

<http://zno.if.ua/?p=2840>

Євген Маланюк – Батьківщині

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/m/malanyuk-evgen/1229-evgen-malanyuk-batkivshchini>

Як починався Євген Маланюк

<http://persha.kr.ua/article/110120-yak-pochynavsya-yevgen-malanyuk.html>

Кривавих шляхів апостол

<http://varjag-2007.livejournal.com/2586433.html>

Матеріал підготувала
методист ЦБС

В.Яровенко

Відповідальна за випуск
директор ЦБС

в. Рейниш